

• własności jąder; • energia wiązania jądra; • prawa zachowania w reakcjach • promieniotwórczość: rozpady α , β^- , β^+ , wychwyty elektronu przez jądro, rozpad γ ; • oddziaływanie promieniowania z materią; • reakcje rozszczepienia i syntezy jąder

1. Zależle zadania.

2. Choremu podano 1 cm³ roztworu zawierającego izotop sodu $^{24}_{11}\text{Na}$, o aktywności 2000 1/s. Aktywność 1 cm³ krwi pobranej po upływie 5 h, jest równa 16 1/min. Znajdź objętość krwi w organizmie. Okres połowicznego zaniku dla sodu-24 wynosi $T_{1/2} = 15.3$ h (rozpad β^- , $E_\beta = 2.95$ MeV).

3. Izotop tor-232 występujący naturalnie w przyrodzie daje początek łańcuchowi przemian promieniotwórczych zwanych szeregiem torowym. Okres połowicznego zaniku dla toru-232 wynosi $T_{1/2} = 1.4 \cdot 10^{10}$ lat. Ile cząstek α emituje masa 1 g toru $^{232}_{90}\text{Th}$ w ciągu 1 s? Czy to duża aktywność?

4. Jakie będzie jądro końcowe (stabilne), gdy w efekcie kolejnych rozpadów szeregu promieniotwórczego jądro $^{238}_{92}\text{U}$ dozna ośmiu rozpadów α i sześciu rozpadów β^- ?

5. Jedną z metod wytwarzania neutronów jest stosowanie radu jako emitera cząstek α . Rad zmieszany z berylem umożliwia reakcję cząstki α z berylem, a neutron jest jednym z dwóch produktów reakcji. Zapisz tę reakcję - jakie jądro jest drugim z produktów?

6. Promieniowanie γ pojawia się w wyniku przejścia jądra ze stanu o większej energii wzbudzenia do stanu o mniejszej energii. Energia kwantów γ zawiera się na ogół w przedziale od 10 keV do 5 MeV. Wyemitowane kwanty mogą tracić energię w wyniku oddziaływania z materią osłon.

1) Uzasadnij prawo osłabienia wiązki promieniowania w osłonie o grubości x : $N = N_0 e^{-\mu x}$. Od czego zależy liniowy współczynnik absorpcji μ ?

2) Obliczyć grubość ołowiu konieczną do zredukowania natężenia wiązki promieniowania γ z pewnego izotopu promieniotwórczego do jednej dziesiątej pierwotnego natężenia, gdy liniowy współczynnik absorpcji wynosi $\mu = 46$ 1/m.

3) Promieniowanie γ oddziałuje z materią poprzez trzy procesy: zjawisko fotoelektryczne, rozpraszanie Comptonowskie, tworzenie par elektronowo-pozytonowych. Opisz każde z nich. Które z tych oddziaływań nie może zachodzić przy $E_\gamma < 1$ MeV?

7. Rozpad β to spontaniczna przemiana jądra w wyniku emisji elektronu (β^-), pozytonu (β^+), bądź absorpcji przez jądro elektronu z orbity K atomu (wychwyty K). Przykłady:

1) Uzasadnij poniższe energetyczne warunki dla poszczególnych rozpadów (M_j - masa jądra, M - masa atomu).

$$\beta^-: M_j(A, Z) > M_j(A, Z + 1) + m_e \quad \text{lub} \quad M(A, Z) > M(A, Z + 1)$$

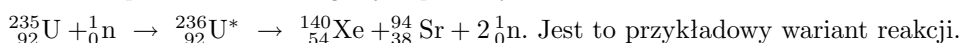
$$\beta^+: M_j(A, Z + 1) > M_j(A, Z) + m_e \quad \text{lub} \quad M(A, Z + 1) > M(A, Z) + 2m_e$$

$$\text{wychwyty } K: M_j(A, Z + 1) + m_e > M_j(A, Z) \quad \text{lub} \quad M(A, Z + 1) > M(A, Z)$$

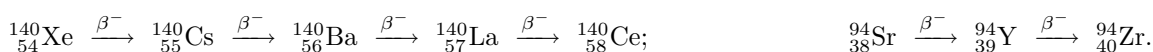
2) Sprawdź, czy jądra: a) $^{15}_6\text{C}$, b) ^8_5B są stabilne ze względu na rozpady β . Jeśli nie, to zapisz odpowiednie reakcje.

8. Oblicz energię wyzwalaną w procesie rozszczepienia jądra atomowego uranu-235 naświetlanego neutronami powolnymi.

Wskaz.: Powolny (termiczny) neutron po wejściu do jądra uranu $^{235}_{92}\text{U}$ (może tam przebywać stosunkowo długo) przekształca go we wzbudzony $^{236}_{92}\text{U}^*$ (ile wynosi ta energia wzbudzenia?). Powstałe jądro jest silnie zdeformowane i energia wzbudzenia, przy wspomagającym działaniu odpychania kulombowskiego oddalonych części, jest wystarczająca do rozerwania jądra na fragmenty o zbliżonych masach, na podobieństwo rozdręganego kropli cieczy:

Fragmenty rozszczepienia są niestabilne i rozpadają się w wyniku kolejnych przemian β^- :

9. Nadobowiązkowe. Załóżmy, że protony są kulami o promieniu $r \approx 1$ fm. Rozpatrz dwa protony zbliżające się do siebie, każdy z energią kinetyczną E_k . Oblicz: a) wysokość bariery kulombowskiej utrudniającej syntezę jądrową $p + p$, b) w jakiej temperaturze średnia energia kinetyczna protonów tworzących gaz protonowy w Słońcu (załóż, że gaz idealny) osiągnie wielkość obliczoną w pkt. a).

10. Oblicz energie Q wydzielane w reakcjach fuzji jądrowej z udziałem deuteru i trytu:

Uzupełnienia:

Wybrane masy izotopowe:

$${}_{92}^{235}\text{U} = 235,0439\text{u}; \quad {}_{58}^{140}\text{Ce} = 139,9054\text{u}; \quad {}_{40}^{94}\text{Zr} = 93,9036\text{u}$$

Defekty masy atomów trytu i helu-3 (odpowiednio): 0.016049, 0.016030